

Lausunto

14.06.2022

HEL 2022-006073

Asia: VN/23566/2021

Lausuntopyyntö mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Taustatiedot

Onko vastaaja:

Kunta

Mihin hyvinvointialueeseen vastaaja kuuluu (mikäli vastaaja on kunta tai kuntayhtymä tai hyvinvointialue):

Helsingin kaupunki

Vastaajatahon virallinen nimi:

Helsingin kaupunki, Kaupunginhallitus

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot:

Terttu Eid

terttu.eid@hel.fi

Viranomaisille: mahdollisen lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä:

Helsingin kaupunki, Kaupunginhallitus 13.6.2022

1 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut

1.1 Onko sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä palveluita koskevan pykälän (sosiaalihuoltolain 2 a §, terveydenhuoltolain 8 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Säännöksissä tulisi täsmällisemmin painottaa, että annettaessa molempien lakien pohjalta palveluja asiakkaalle, palvelut tulee sovittaa yhteen. Tämä edellyttää käytännössä yhteistä tuen ja hoidon tarpeen arviointia ja yhteistä suunnitelmaa.

2 Sosiaalihuollon palvelut

2.1 Onko yhteisösosiaalityötä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Yhteisösosiaalityön lisääminen sosiaalihuoltolakiin on erittäin kannatettavaa. Tämä suuntaa työskentelyä enenevissä määrin myös etsivään työhön ja marginaaliasiakkaiden tavoittamiseen kuten myös laajempaan esimerkiksi ilmiöpohjaiseen joillekin asuinalueille kohdistuvaan sosiaalityöhön. Lisäksi on hyvä, että yhteisösosiaalityön toteuttamistapoja ei määritellä erityisen tarkasti, jotta sitä pystytään toteuttamaan kunkin yhteisön tarpeiden mukaan. Palvelut tulee järjestää monimuotoisesti ihmisten elinympäristöissä. Yhteisösosiaalityö sisältää myös verkossa tehtävän etsivän työn, vaikka sitä ei erikseen lakitekstissä mainitakaan.

Etsivän työn velvoitteen lisääminen mahdollistaa lasten löytämisen ja heidän tilanteeseensa puuttumisen varhaisessa vaiheessa. Helsingin kokemusten perusteella etsivällä työllä on kyetty saattamaan palvelujen piiriin lapsia, joita ei muutoin viranomaistyössä olisi tavoitettu. Päihteiden käytöllä oireilevien lasten ja nuorten sekä päihteitä käyttävien vanhempien tuen ja hoidon tarpeiden ehkäisemisen ja niihin vastaamisen näkökulmista erityisesti on kannatettavaa, että säännökseen sisältyy velvoite etsivän työn järjestämiseen osana yhteisösosiaalityötä tai muita sosiaalipalveluja.

2.2 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Eryyisen kannatettavaa on, että säännöksessä korostetaan hyvinvointialueen ja kunnan eri toimialojen yhteistyön velvoitetta ennaltaehkäisemisessä ja suojaavien tekijöiden vahvistamisessa. Helsingissä tämä tarkoittaa kaupungin sisäistä yhteistyötä.

2.3 Onko päihdetyön palveluna annettavan päiväkeskustoiminnan ja tilapäisen majoituksen pykälän (sosiaalihuoltolaki 24 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Tilapäisessä majoituksessa ei tule asioida nimettömänä. Tarvitaan tieto henkilöllisyydestä mahdollisia hätätilanteita ja muita odottamattomia tilanteita varten. Helsingin kaupungin kokemuksen mukaan henkilöllisyyden paljastaminen ei ole aiheuttanut ongelmia tilapäismajoituksessa.

2.4 Ovatko sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyötä koskevaan pykälään (sosiaalihuoltolain 29 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Velvoite kiireellisen tilanteen psykososiaalisen tuen ensivaiheen johtovastuusta on hyvä täsmennys lakiin. Tavoite kansallisesta toimintamallista on kannatettava ja ainoa oikea ratkaisu erityisesti siksi, että häiriötilanteissa tai suuronnettomuudessa osallisina olleet ovat usein monen eri kunnan asukkaita.

2.5 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykososiaalisen tuen pykälän (sosiaalihuoltolaki 29 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Helsingin näkemyksen mukaan on kannatettavaa, että pykälässä psykososiaalinen tuki äkillisesti syntyvissä järkyttävissä tilanteissa on määritelty sekä yksilölle, perheelle että yhteisölle annettavana ja yhteensovitetuna tukena.

2.6 Onko päihde- ja riippuvuustyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

On kannatettavaa, että 33 b ja 33 c §:ssä on huomioitu velvoite suunnitella ja toteuttaa palvelut ja palveluketjut kokonaisuutena siten, että päihde- ja riippuvuustyö, mielenterveystyö, ehkäisevä päihdetyö ja ehkäisevä mielenterveystyö muodostavat toimivan kokonaisuuden. Päihde- ja mielenterveysongelmien ja häiriöiden lisäksi myös mm. lähisuhdeväkivallan kasautuvan esiintymisen huomioiminen palveluissa sekä palvelujärjestelmän kyvykkyys kokonaisvaltaiseen ja yhteensovitettuun tukeen ja hoitoon on erityisen tärkeää lasten, nuorten sekä lapsiperheiden tuen ja hoidon tarpeiden näkökulmista.

Sosiaalisen kuntoutuksen asema vahvistuu uudistuksen myötä, mikä on tärkeää. Samoin kannattelevan työn merkityksen näkyväksi tekeminen on tärkeää. Sosiaalisen kuntoutuksen tarjonnan kasvattaminen uudistuksen hengen mukaisesti tulee vaatimaan lisää henkilöstöresursseja. Sosiaalinen kuntoutus vaatii aikaa ja tilaa toimia. Kuten esitysluonnoksen perustelutekstissä todetaan sosiaalista kuntoutusta voidaan järjestää sekä yleisenä kaikille soveltuvana palveluna että erityisesti päihteidenkäyttäjien tilanteeseen ja tuen tarpeeseen vastaavana kohdentuvana sosiaalisena kuntoutuksena. Helsingissä tämä toteutuu, koska sosiaalisen kuntoutuksen palveluja annetaan sekä aikuissosiaalityössä että psykiatria- ja päihdepalveluissa. Esitysluonnoksessa palveluja tulisi kuvata todellisuuslähtöisemmin, jotta lain tulkinta olisi yhdenmukaisempaa ja voitaisiin varmistaa asiakkaille tasalaatuiset palvelut.

2.7 Onko mielenterveystyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

On kannatettavaa, että 33 b ja 33 c §:ssä on huomioitu velvoite suunnitella ja toteuttaa palvelut ja palveluketjut kokonaisuutena siten, että päihde- ja riippuvuustyö, mielenterveystyö, ehkäisevä päihdetyö ja ehkäisevä mielenterveystyö muodostavat toimivan kokonaisuuden. Päihde- ja mielenterveysongelmien ja häiriöiden sekä lisäksi myös mm. lähisuhdeväkivallan kasautuvan esiintymisen huomioiminen palveluissa sekä palvelujärjestelmän kyvykkyys kokonaisvaltaiseen ja yhteensovitettuun tukeen ja hoitoon on erityisen kriittistä lasten, nuorten sekä lapsiperheiden tuen ja hoidon tarpeisiin vaikuttavasti vastaamisen näkökulmista.

Mielenterveystyö tulisi säilyttää erillisenä pykälänä. Olisi myös tarpeen vahvistaa niiden asiakkaiden asemaa, joilla on sekä päihde- että mielenterveysongelmia.

Esityksessä ei vielä ole vahvistettu tarpeeksi kaksoisdiagnoosiasiakkaiden asemaa, jotka ovat tällä hetkellä palvelujen väliinputoajia. Tarvetta palvelujen samanaikaisuudelle tulee korostaa.

2.8 Ovatko omatyöntekijän pykälään (sosiaalihuoltolaki 42 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.9 Onko sosiaalihuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain uudistusten tulee kokonaisuutena varmistaa ja turvata yhteensovittettua, useasta palvelusta koostuvan integroidun ja myös siirtymävaiheissa saumattomasti jatkuvan tuen ja hoidon toteutumista.

2.10 Puuttuuko sosiaalihuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Kyllä

Perutelut kyllä vastaukselle:

Helsingin näkemyksen mukaan palveluja tulisi kuvata esityksessä konkreettisemmin, jotta säännöksiä tulkittaessa varmistettaisiin asiakkaille tasalaatuiset palvelut käytännön tarpeita vastaavasti. Laissa tulisi säätää seikkaperäisemmin päihde-, riippuvuus- ja mielenterveystyön erityispalveluista kuten psykososiaalisesta tuesta ja hoidollisista interventioista, kuntouttavista asumispalveluista ja kuntouttavasta laitoshoidosta. Esimerkiksi sosiaalisena kuntoutuksena järjestetään mm. työhön kuntoutusta, avo-, asumis- ja laitospalveluja päihdetyön erityispalveluina.

Luonnoksessa esitetään voimassa olevan sosiaalihuoltolain 24 §:n muuttamista ja 25 §:n kumoamista nykyisessä muodossaan. Tämä on selkeä heikennys tilanteessa, jossa juuri näihin pykäliin liittyvää erityislainsäädäntöä ollaan purkamassa. Muutos poistaa kokonaan sosiaalihuollon päihdetyön erityispalvelut, joita voimassa olevan sosiaalihuoltolain perusteluissa mainitaan erikseen, esimerkiksi A-klinikat, kuntouttavat palvelut ja lääketeon hoito. Helsinki katsoo, että sosiaalihuollon päihdetyön erityispalvelut tulee säilyttää laissa ja niistä tulisi säätää jossakin muodossa esimerkiksi

sosiaalista kuntoutusta koskevassa pykälässä (17 b §). Lisäksi tulisi säilyttää nykyisen kaltaisessa muodossaan 24 §, jossa näihin erityispalveluihin voitaisiin viitata. Tämä järjestely varmistaisi, että erityispalvelut säilyisivät ja sosiaalialan ammattilaisella olisi edelleen itsenäinen oikeus arvioida asiakkaan (sosiaalisen) kuntoutuksen tarvetta ja asiakkaan olisi mahdollista saada kuntoutuksensa ajalta kuntoutusrahaa.

3 Terveydenhuollon palvelut

3.1 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 20 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Erityisen kannatettavaa on, että pykälässä korostetaan hyvinvointialueen ja kunnan toimialojen yhteistyön velvoitetta ennaltaehkäisemisessä ja suojaavien tekijöiden vahvistamisessa. Pykälään tulisi kuitenkin lisätä mielenterveyshäiriöiden lisäksi päihde- ja riippuvuushäiriöt sekä -ongelmat. Päihteiden käytön ja muiden riippuvuuksien ehkäiseminen ja niiltä suojaavien tekijöiden vahvistaminen vaativat oman erityisen huomionsa. Tämä on erityisen tärkeää lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden näkökulmasta huomioon ottaen päihdehäiriöiden ylisukupolvisuus.

3.2 Onko mielenterveyspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 27 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

On kannatettavaa, että 27 ja 28 §:ssä on huomioitu velvoite suunnitella ja toteuttaa palvelut ja palveluketjut kokonaisuutena siten, että mielenterveys- sekä päihde- ja riippuvuuspalvelut muodostavat toimivan kokonaisuuden muun hyvinvointialueella tehtävän sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä ehkäisevän päihdetyön kanssa.

3.3 Onko päihde- ja riippuvuuspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Erityisesti alaikäisten päihteitä käyttävien lasten näkökulmasta on kannatettavaa, että päihdehäiriöiden hoito, tutkimus ja kuntoutus on selkeästi määritelty terveydenhuoltolain mukaiseksi palveluksi. Tämä selkeyttää ja parantaa lasten ja nuorten mahdollisuutta päästä vaikuttavan hoidon piiriin, koska vastuutaho on määriteltävissä. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole määritelty vastuuta riittävän selkeästi. Merkittävä osa päihteitä käyttävistä alaikäisistä on jäänyt lastensuojelulain mukaisten palvelujen varaan eikä saa päihdehäiriöönsä tarpeen mukaista lääketieteellistä hoitoa.

Ks. perustelu kohdassa 3.2.

Päihde- ja riippuvuuspalvelujen sisältöä koskevaa 28 §:ää tulisi täydentää yksilöidyllä viittauksella psykososiaaliseen tukeen ja tuen yhteensovittamiseen vastaavasti kuin 27 §:n 1 momentin 1 kohdassa.

3.4 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa opioidilääkkeillä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Opioidiriippuvuutta sairastaviin kuuluu myös lapsia ja nuoria. Pykälä turvaa asianmukaisen vieroitus- ja korvaushoidon järjestämisen ja antamisen myös alaikäisille.

3.5 Onko kiireellistä hoitoa koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 §) ehdotettu lisäys tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

On kannatettavaa lisätä säännös välittömän vieroitus- ja katkaisuhoidon järjestämisestä kiireellisenä vakavasti päihderiippuvaisille. Tällä hetkellä ei ole mahdollista saada välitöntä vieroitus- ja katkaisuhoidoa erikoissairaanhoidossa tai muissa terveydenhuollon yksiköissä.

3.6 Ovatko terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyötä koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.7 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykologisen tuen pykälän (terveydenhuoltolaki 50 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

On kannatettavaa, että säännöksessä psykososiaalinen tuki äkillisissä järkyttävissä tilanteissa on määritelty sekä yksilölle, perheelle että yhteisölle annettavana ja yhteensovitettuna tukena.

3.8 Onko sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymää hoitoa huumausainerikoksissa koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.9 Onko työhönohjausta koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.10 Onko terveydenhuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Esitetty sääntely on riittävä ja tarkoituksenmukainen sekä selkiyttää järjestämisvelvollisuutta. Nykyinen lainsäädäntö on johtanut tilanteeseen, jossa erityisesti päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivät alaikäiset eivät pääse terveydenhuollon palvelujärjestelmän piiriin vaan päätyvät palvelujen puutteen vuoksi lastensuojeluun.

3.11 Puuttuuko terveydenhuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Ei

Perustelut kyllä vastaukselle:

-

4 Mielenterveyslaki

4.1 Ovatko ohjausta ja valvontaa koskevaan pykälään (mielenterveyslaki 2 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

4.2 Onko tahdosta riippumattoman hoidon järjestämistä koskevan pykälän (mielenterveyslaki 3 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

4.3 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa koskevan pykälän (mielenterveyslaki 6 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

5 Päihdehuoltolaki

5.1 Onko mielestänne perusteltua, että mahdollisuus määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon väkivaltaperusteella poistettaisiin?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Päihdehuoltolain voimassa oleva säännös väkivaltaisuuden perusteella tahdosta riippumattomaan hoitoon määräämisestä ei ole riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen, jotta se täyttäisi perusoikeuden rajoittamiselle asetettavat vaatimukset. Mm. tästä syystä päihdehuoltolain mukaista tahdosta riippumatonta hoitoa väkivaltaisuuden perusteella ei ole käytännössä toteutettu. Sen sijaan väkivaltaisesti käyttäytyvä on ollut mahdollista määrätä tahdosta riippumattomaan psykiatriseen sairaalahoitoon mielenterveyslain perusteella, jos mielenterveyslain tahdosta riippumattoman hoidon edellytykset ovat täyttyneet. Mahdollisuus väkivaltaperusteen käyttämiseen päihdehuoltolain perustella tahdosta riippumattomaan hoitoon määräämisessä edellyttäisi päihdehuoltolain perusteellista uudelleen arviointia tältä osin.

6 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

6.1 Ovatko Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Laitoskuntoutus koskee määritelmänsä mukaisesti päihde- ja riippuvuushäiriön kuntoutusta. Laitoskuntoutusta järjestetään kuitenkin myös sosiaalisena kuntoutuksena päihdeongelman hoitoon, jolloin diagnoosia ei edellytetä. Kuntoutusrahaa tulee jatkossakin saada myös päihdeongelmasta kuntoutumiseen sosiaalisena kuntoutuksena järjestettävän laitoskuntoutuksen ajalta.

Esityksessä ei käsitellä lainkaan kuntoutusrahan saamisen edellytyksiä avokuntoutuksessa, vaikka päihdepalvelut järjestetään ensisijaisesti avopalveluina. Kuntoutusrahaa tulee myöntää paitsi laitoskuntoutuksen myös intensiivisen avokuntoutuksen ajalta sosiaalihuollon päihdetyön 24 §:n ja siihen liittyvän asiakassuunnitelman perusteella mutta myös terveydenhuoltolain 28 §:n ja siihen liittyvän kuntoutussuunnitelman perusteella, koska kuntoutusrahaa myönnetään nykyisessä lainsäädännössä myös työterveyslain perusteella.

7 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista

7.1 Ovatko ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain 2 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

8 Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä

8.1 Ovatko Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain 1 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

9 Huumausainelaki

9.1 Ovatko huumausainelain 4 §:n 2 momenttiin ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

10 Laki Vankiterveydenhuollon yksiköstä

10.1 Onko Vankiterveydenhuollon yksiköstä annettuun lakiin ehdotettu uusi 16 a § perusteltu?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

11 Siviilipalveluslaki

11.1 Ovatko siviilipalveluslain 93 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

12 Laki henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa

12.1 Ovatko henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 35 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

13 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

13.1 Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14 Vaikutusten arviointia, toimeenpanoa ja aikataulua koskevat kysymykset

14.1 Ovatko arviot esityksen kustannusvaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kustannusvaikutuksissa ei ole otettu huomioon, että päihdehoidon tarvetta voi jatkossa arvioida ainoastaan terveydenhuollon ammattihenkilö, mikä aiheuttaa tarpeen lisätä hoitajaresursseja. Helsingissä 12 sosiaalihoitajaa ja neljä toimistosihteeriä on mahdollistanut ajanvarauksen asiakkaan oman hoidon tarpeen arvion perusteella. Jos esitys hyväksytään nyky muodossaan, Helsingissä tarvitaan jatkossa 16 uutta hoitajavakanssia tekemään hoidon tarpeen arviointeja. Tätä ei nykyisessä terveydenhuollon ammattihenkilöstön saatavuustilanteessa voida pitää mitenkään perusteltuna.

Päihdeongelmaan liittyvä psykososiaalinen hoito ja kuntoutus on tulkittu sosiaalihoollon toiminnaksi mm. aluehallintoviranomaisen toimesta ennen Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston suosituksia alkoholi- ja huumeriippuvuuden hoitoon. Ehdotetut muutokset edellyttävät palveluvalikoimaneuvoston suosituksiin perustuvan psykososiaalisen hoidon ja kuntoutuksen tulkitsemista uudelleen terveydenhuollon toiminnaksi. Tämä edellyttää tietojärjestelmämuutoksia, joista aiheutuu merkittäviä lisäkustannuksia. Niitä ei ole otettu huomioon esityksen talousvaikutusten arvioinnissa.

14.2 Ovatko arviot lapsivaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Arviointi on riittämätöntä ja jättää huomioimatta voimassa olevan lainsäädännön aiheuttamat vakavimmat ongelmat lasten näkökulmasta. Ehdotetulla lainsäädännöllä on arvioinnissa huomioimatta jääneitä, merkittäviä positiivisia vaikutuksia haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten oikeuksiin. Vakavasti päihteitä käyttävät lapset eivät saa tällä hetkellä terveydenhuoltolain mukaisia palveluja, koska päihderiippuvuuksien hoitoa, tutkimusta ja kuntoutusta ei ole selkeästi määritelty terveydenhuollon lakisääteiseksi tehtäväksi. Lasten katkaisu-, vieroitus- ja laitoshoidon toteutuvat tällä hetkellä käytännössä lastensuojelulaitoksissa, joissa ei ole saatavilla terveydenhuollon antamaa lääketieteellistä hoitoa.

14.3 Ovatko arviot muista vaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

14.4 Kommentit koskien ehdotusta lakimuutosten voimaantuloajasta 1.1.2023 ja muutosten toimeenpanoa?:

Muutosten voimaantuloon tarvitaan useamman vuoden siirtymäaika. Muutokset edellyttävät palvelujärjestelmässä merkittäviä toiminnallisia muutoksia ja myös riittävien voimavarojen turvaamista. Henkilöstön riittävyys on kriittinen ja paheneva ongelma koko sosiaali- ja terveydenhuollossa eikä se korjaudu velvoittavaa lainsäädäntöä lisäämällä.

15 Asetusluonnokset

15.1 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi mielenterveysasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.2 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi päihdehuoltoasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.3 Kommentit koskien ehdotusta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi hyväksyttävästä hoidosta huumausainerikoksissa?

-

16 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen

16.1 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Helsingin näkemyksen mukaan sosiaalihuoltolaissa tulisi säätää esitetyn 7 b §:n tapaan (mielenterveyden edistäminen) päihde- ja riippuvuushäiriöistä sekä -ongelmista. Päihteiden käytön ja muiden riippuvuuksien ehkäiseminen ja niiltä suojaavien tekijöiden vahvistaminen vaativat oman erityisen huomionsa. Tämä on erityisen tärkeää lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden näkökulmasta huomioon ottaen päihdehäiriöiden ylisukupolvisuus. Lisäksi kaupunki katsoo, että lakiesityksen systematiikka ei avaudu yksiselitteisesti voimassa oleviin säännöksiin nähden.

Palvelujen integraatiota ja saumattomien palvelujen turvaamista vaikeuttaa tällä hetkellä merkittävästi vanhanaikainen lainsäädäntö, joka estää riittävien asiakas- ja potilastietojen käyttöä ja käytettävyyttä erityisesti silloin, kun asiakkaalla on useamman eri palvelun samanaikainen tarve ja asiakkaan palvelutarve tulisi arvioida kokonaisvaltaisesti ja tehdä kattava palvelusuunnitelma. Yksittäisenä huomiona asiakastietojen osalta todetaan, että esimerkiksi nykyisen päihdehuollon palvelutehtävän sijaan käyttökelpoisempi olisi yhteinen päihde- ja mielenterveyspalvelujen palvelutehtävä. Palveluista säädettäessä lainsäädännössä tulisi palvelujen järjestämisessä mahdollistaa asiakas- ja potilastietojen joustava käyttö tilanteessa, jossa asiakkaalla on samanaikainen tarve käyttää useita eri palveluja.

Lasten ja nuorten osalta olisi tärkeää vielä tarkemmin tarkastella ja jäsentää kokonaisvaltaisesti lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kokonaisuutta, mm. kirkastaa sosiaali- ja terveyspalvelujen perustehtävien eroa sekä oppilas- ja opiskeluhuollon osuutta. Lasten ja nuorten päihdepalvelujen koko kokonaisuutta tulisi jäsentää ja määritellä ehkäisystä, tunnistamisesta,

varhaisesta tuesta sekä asianmukaisesta hoidosta ja kuntoutuksesta vastaavat tahot. Asiaan liittyen tulisi jatkossa tehdä lainsäädäntöön tarvittavat lisäykset.

Tämän hetkinen tilanne lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa on hyvin kirjava. Sote-uudistus luo hyvän mahdollisuuden ja itse asiassa veloitteenkin yhdenmukaistaa palveluja. Tämän tueksi tarvittaisiin huomattavasti nykyistä vahvempaa ja pitkäjänteisempää kansallista ohjaustukea. Pelkkä lainsäädäntö tai siihen liittyvä soveltamisopas ei sellaisenaan riitä. Ongelma on valtakunnallinen ja sen vuoksi tarvitaan lainsäädännön selkiyttämisen lisäksi kansallista ohjausta ja valvontaa. Alueet eivät ole kaikilta osin kyenneet järjestämään erityisesti nuorten mielenterveys- ja päihdehäiriöiden hoitoa. Nuoret voivat jäädä ilman asianmukaista mielenterveys- ja päihdehoitoa ollessaan lastensuojelun sijoittamina.

Sosiaalihuoltolaissa olisi syytä säilyttää velvoite järjestää laituskuntoutusta tilanteessa, jossa avopalvelujen keinot eivät riitä. Hoito ja kuntoutus on uudessa lainsäädännössä määritelty osaksi terveydenhuoltoa, mutta terveydenhuollon laitospalvelut määrittävät vuodeosastohoidoksi tai vastaavaksi. Asiakkaiden laituskuntoutuksen tarpeeseen vastaa kuitenkin paremmin sosiaalisena kuntoutuksena järjestettävä laitospalvelu. Laituskuntoutuksen saatavuudessa on ollut ongelmia jo pitkään. Helsinki on tällä hetkellä ainoita, ellei ainoa kunta, jolla on omaa laituskuntoutusta.

Näyttöön perustuvia menetelmiä ja niiden merkitystä palvelujen vaikuttavuuden vahvistajana tulisi korostaa. Olisi tärkeää velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita riittävään keskinäiseen yhteistyöhön. Niin sosiaali- kuin terveydenhuollonkin puolella tehdään työtä samojen mielenterveys- ja päihdeongelmien äärellä. Esimerkiksi mielenterveyden häiriöiden osalta sosiaalitoimessa tehdään erityisesti lasten ja nuorten palveluissa työtä ehkäisyn ja varhaisen tuen parissa, kun taas terveydenhuollolle kuuluu mielenterveyden häiriöiden hoito ja kuntoutus. Sosiaali- ja terveydenhuollossa käytössä olevat (tai käyttöön otettavat) näyttöön perustuvat menetelmät pitäisi koordinoida yhteen toimivaksi kokonaisuudeksi. Tästä tulisi säätää erikseen esimerkiksi asetustasolla.

Ehdotetun sosiaalihuoltolain 2 a §:n ja terveydenhuoltolain 8 a §:n sanamuoto tulisi tarkistaa kuulumaan seuraavasti: Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti toteutetuissa palveluissa, tai kun potilas muutoin tarvitsee sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon palveluja, on potilaan edun parhaiten turvaavalla tavalla sovellettava tämän lain mukaisia säännöksiä annettaessa lääketieteellisen tarpeen mukaisesti terveyden- ja sairaanhoitoa ja sosiaalihuoltolain säännöksiä annettaessa tuen tarpeita vastaavia sosiaalihuollon palveluja.

Sosiaalihuollon muuttamista koskevassa johdantokappaleessa oleva epätarkkuus on syytä korjata. 33 c § on merkitty muutetaan-kappaleen riville neljä, mutta se puuttuu luettelosta rivillä kaksi.

Eid Terttu

Helsingin kaupunki - Helsingin kaupunginhallitus 13.6.2022